

Czuprák Ottó

A tartalékerő szerepe a védelem hatásalapú képességének alakításában

A 21. század egyik nagy kihívása, hogy a globális biztonságot veszélyeztető fenyegetettségek minimalizálásán túl hogyan vagyunk képesek kezelni a regionális, és a nemzeti békére leselkedő veszélyeket már a kialakulásuk idején. Ennek érdekében a biztonság alakításában résztvevő erőket, szervezeteket mindig olyan állapotban célszerű tartani, amelynek tevékenységében, szervezettségében, hatásmechanizmusában a prevenció dominál. *Ezen komplex tevékenységi folyamatban a hazai haderő folyamatos reorganizálása miatt, más államokhoz hasonlóan lényeges szerepet játszhat – más szervezetekkel karöltve – a tartalékerő*. Ezért a tartalékerők funkcióját, fogalmi és tevékenységi körét – a velünk azonos adottságokkal rendelkező országokhoz hasonlóan – új megközelítésben célszerű vizsgálni. Különösen akkor van jelentősége a tartalékerő funkciója a korábitól eltérő megközelítésnek, ha a védelmi (dominánsan a katonai és rendvédelmi) szervezetek hatásalapú vizsgálatát kívánjuk előtérbe állítani.

Hozzászólásomban egyrészt a tartalékerő szükségességének fontosságára, az ország biztonságában betöltendő fontos szerepére szeretném ráirányítani a figyelmet, mivel az lényegesen hozzájárulhat nemcsak a nemzeti, de a nemzetközi biztonságot fenyegető veszélyek megelőzéséhez is, másrészt be kívánom mutatni, hogy a tartalék erő, mint szervezet a fő védelmi funkciót ellátó szervezeteket miként támogathatná a hatásalapú műveletekben.

Hatásalapú műveletek jellemzői

Az asszimetrikus kihívások, mint a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek alkalmazásával való fenyegetőzés, az információs hadviselés, az erőforrásokhoz való hozzájutás megtagadása, a környezeti szabotázs, mint új veszélyek felülírták a haderő korábbi funkcióját, alkalmazási elveit, eszközeit. Napjaink biztonsági környezetét bonyolulttá teszik a régiókon, a határokon átnyúló fenyegető kihívások, amelyek az európai és hazánk érdekeit, értékeit, biztonságát is veszélyeztetik. Az etnikai viták, a vallási konkurenciák, a nemzetközi szervezett bűnözés, a fegyverek, a stratégiai anyagok, a kábítószer illegális kereskedelme, a tömegesen előforduló menekültáramlás, a környezet fenyegetése stb. valamennyi lényeges kockázatot hordoz magában. De a gazdasági, jogi, politikai, szociális helyzetek irracionális kezelése – a hatalom manipulált megszerzése, illetve megtartása – hatalmas tömegeket mozgathat meg, ami nem minden esetben kezelhető kiszámíthatóan, konzekvensen. Különösen nagy veszélyt hordoznak, és bonyolulttá válhatnak a spontán létrejövő akciók, tömegmegmozdulások¹, ha az információs csatornák nem, illetve nem kellően működnek. Kiszámíthatatlanná válhat a helyzet, ha az emberek tömegesen nagyobb társadalmi, népcsoport, foglalkoztatottsági sérelmekre, a becsapottság érzésre, vélt vagy valós igazságtalanságra keresnek gyógyírt.

Az előzőekben felvázolt veszélyforrások a hagyományos harctevékenységtől *relevánsan eltérő „hadviselést”*, műveleti tevékenységet követelnek meg. Ezen problémák, válságok teljesen új megközelítésű elvek, eszközök, technikák alapján – elsősorban lőfegyverhasználat nélküli kezelést, megoldást kívánnak. *Ezért vált dominánssá, illetve válik döntővé a jövőben is a hatásalapú műveleti képesség*, függetlenül a számításba vehető hadviselés módjától, legyen az, hagyományos alapon szerveződő, vagy a biztonságot veszélyeztető modernebb fenyegetések, tényezők kiiktatását szolgáló. Ennek megfelelően szükséges megvizsgálni,

hogy mikor beszélhetünk, illetve miként alakítható hatásalapúvá egy válságkezelő művelet, amelynek egyik lényeges komponense a katonai.

A fegyveres szervezet meghatározóvá csak az elsődleges szerepjátszó politikai szervezetek felhatalmazása útján, széleskörű jogi, gazdasági és médiatámogatással válhat úgy, hogy nem mellőzheti az érintettek együttműködési szándékát, a hatást kiváltó (eszközlő) erők sokoldalú elfogadását illetően. Az ilyen irányú megközelítéssel *ez a típusú „hadviselés” túlmutat egy összefegyvernemi műveleten*, amely egyben ráirányítja a figyelmet arra a tényre is, hogy nem elég a katonai ismeret, a fegyvernemi és szakcsapatok alkalmazása, hanem itt a civil foglalkozási profilok számos szakemberét (jogi, közigazgatási, területfejlesztési, média, kockázatelemző, szociológus, szakpszichológusok, kapcsolatépítési, környezetvédelmi, emberi jogi stb.) szükséges igénybe venni. Mivel e tevékenységek többsége művelési területen bonyolódik, célszerű olyan felkészült szakemberekkel, valódi specialistákkal megoldani ezt a feladatot, akik a szakterületük mellett kellő katonai ismeretekkel, jártassággal is rendelkeznek. *A globális és a regionális békében érintett országok döntő többsége ezen a feladatokra katonailag, valamint a speciális szakmai területre felkészített és készenlétben álló önkéntes tartalékos katonákat alkalmaznak.*

Az előzőekből adódik, hogy a hatásalapú művelet hatékonysága a hatást kiváltó (alkalmazó) szervezetek képességétől², lehetőségeitől, jogi legalitásától, felhatalmazásától, a nemzeti és a nemzetközi támogatottságától determinált, de döntő jelentőséggel bír az elfogadottság azon erők részéről, akik magatartására, tevékenységére irányulnak e műveletek.

A tartalékerő felhasználásának lehetősége a hatásalapú műveletekben

A tartalékerő feladatrendszere a római birodalom létrejöttétől funkciójával szerveződik hatásalapon . Azzal, hogy a tartalékerő hidat képvisel a társadalom és a civil kontrollt igénylő haderő között, hitet, bizalmat ébreszt a társadalom tagjaiban. A tartalékos rendszer működtetése a nemzetközi érdekérvényesítés tekintetében biztosítja, biztosíthatja a haderő gyors expanzionálhatóságát, kiegészítését, a veszteségek pótlását, ugyanakkor a haderő reális funkciójának, szerepének, állapotának lényeges közvetítője is. A tartalékerővel való együttműködés a haderő belső funkciójának erősítését, társadalmi elfogadottságát, támogatottságát növeli, illetve a haderő részbeni helyettesíthetősége a természeti katasztrófák megelőzésében, a következmények felszámolásában való részvétellel, a toborzásba való bekapcsolódással, de a nemzetközi művelési tevékenységben is biztosított.

A 2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről új alapokra helyezte a hazai tartalékos rendszer működését az önkéntes tartalékos katonai szolgálat intézményének bevezetésével.

Ez a tény, a helyzet újragondolásra készíti azokat a szakembereket, akik aggódnak egy olyan tartalékos rendszer mellőzése miatt, amely a magyar nemzeti keretek között is nagy hagyományokra tekint vissza, és lényeges értékeket alakított ki az elmúlt közel másfél évszázad alatt.

Az előzőeken túl, hazai, nemzeti szempontból is célszerű megvizsgálni, értelmezni a tartalékos rendszer szükségességét, rávilágítva azzal a hatásalapú, konfliktust megelőző funkciójára, amit dominánsan létével támaszthat alá.

A tartalékos rendszer léte, mai szükségszerűsége az alábbi főbb komponensekkel indokolható:

- a hazai és az egyetemes hadtörténelem tényeivel, tanulságaival (haderő utánpótlásának, kiegészítésének támogatása, toborzás, hagyományápolás stb.);
- az elmúlt időszak hazai és nemzetközi természeti csapások következményeivel, tanulságaival (amely szükségessé teheti a lokális erőkön túl nagyobb szervezett erők hosszabb igénybevetését a természeti csapások elhárításában, a következmények felszámolásában, humanitárius feladatok ellátásában stb.);
- a közelmúlt, és a jelen hazai, valamint a nemzetközi téren előforduló váratlan események következtében fellépő kiterjedtebb feladatok megoldására való gyors reagálás biztosításának lehetőségével (terrorizmus, gazdasági problémák, járványok, katasztrófák megelőzésében, illetve felszámolásában való részvétel, tömeges elégedetlenség, tömegmegmozdulások következtében bekövetkezett károkozások stb.);
- az állampolgárok honvédelmi elkötelezettsége tudati fenntartásának, befolyásolásának szükségességével;
- prevenciós tevékenység kiterjesztésével (a szervezet tagjainak felkészítése a biztonságot veszélyeztető problémák felfedése, megelőzése érdekében);
- a haderőből kikerülő hivatásos és szerződéses, illetve a haderő rendelkezésére álló önkéntes tartalékos katonák összefogásának, fizikai, szakmai felkészültségének fenntartása, a magyar katonai értékmegővés szükségességével;
- szolidaritással, a nemzetközi együttműködési kötelezettséggel.

Az előzőekben felvázolt feladatokat a Magyar Tartalékosok Szövetsége vállalta fel, amelynek *célkitűzései az alábbiak :*

A tartalékos szervezet missziója:

A társadalom és a haderő között kiegyensúlyozott, folyamatos konstruktív kapcsolatot tart fenn. Minden körülmények között hozzájárul a nemzet, a magyar állam biztonságához, védelméhez, melyet jól érzékelhető és konkrét képességekkel bíró erőkkel, széleskörűen támogat.

A tartalékos szövetség olyan szervezett erő, amely permanens tevékenysége során:

- katonailag (szakmai, fizikai és tudati alapon) a honvédelem érdekében összefogja, készenlétben tartja az arra önként vállalkozó állampolgárokat (a tartalékosokat);
- informálja a saját szervezeteit és a társadalom tagjait a haderőről, a biztonságpolitikáról;
- kialakítja a katonai (bajtársi) csapatszellemet, biztosítja a szakmai, a közösségi munkát, és tevékenységével, a katonai szervezeti kultúra alakításával igyekszik elnyerni az állampolgárok szimpátiáját, támogatását.

A tartalékos szövetség feladatrendszer:

A haderőből kikerülő, bevethető korú, hivatásos és szerződéses tartalékosok önkéntesként történő megnyerése, összefogása és a lehetőségek szerint kiképzettségük szinten tartása (elsősorban a 40 éves kor alattiak, és már a vezetői beosztásokban felkészített és foglalkoztatottak).

a) Az önkéntes tartalékos állomány javaslatba hozatalával elősegíteni a haderőben fel nem töltött beosztások minőségi lebiztosíthatóságát.

b) A szabad tartalékok – a veteránok (korábban műveleti területen szolgáltak) összefogása, képzésük szinten tartása.

- A fiatalok hazafias honvédelmi nevelése katonorientált fiatalok katonai szolgálatra történő felkészítése (fizikai, technikai, rendészeti, hadtörténelmi, általános katonai ismereti témakörökben).

- Országos tartalékos hálózat kialakítása, regionális szervezethez, a körzetek lehetséges veszélyeztetettségének megfelelően. Különböző profilú szervezetek létrehozása (árvízvédelmi, területlezárási, objektumvédelmi, kutató, terület és épület átvizsgáló, vegyi, műszaki felkészültségű, honvédelmi és biztonságpolitikai oktatói csoportok kialakítása, összefogása, felkészítése).

- Regionális és helyi együttműködés szervezése – a régió veszélyeztetettségének megfelelően – a katonai, a katasztrófavédelem, polgárőrség, rendőrség, illetve más érintett társadalmi, állami szervezetekkel.

- A társadalmi és külföldi kapcsolatok célorientált – minden fél számára egyaránt konstruktívan előnyös – működtetése, fejlesztése.

A tartalékerők szervezeti keretei

A hazai tartalékos erők fenntartásának célja: az ország biztonsági rendszerének látható képességekkel történő megerősítése; az önkéntes, behatárolt alkalmazási képességgel rendelkező haderő válságműveleti, honvédelmi tevékenységének támogatása; s a megelőző védelmi helyzetben gyors és problémamentes expanziójának elősegítése.

Elfogadva a hazai törvényhozás akaratát, a belső gazdasági és politikai prioritásokat, tudomásul véve az ország geopolitikai helyzetéből adódó, a szövetségi együttműködésre alapozott biztonságérzetet, a haderő funkció-eltolódása ellenére is *ajánlatos, egy olyan szervezet³ fenntartása, amely – békétől eltérő helyzetben és békében egyaránt a haderővel együttműködve rövid időn belül – lehetővé tenné egy működő tartalékos rendszer felállítását, és biztosítaná annak diverzifikálhatóságát*. Ez a szervezet megoldaná azon önkéntes állampolgároknak a nyilvántartását, akik – a MATASZ tagjaiként – az MH-ban vállalnának katonai felkészítést, és rendelkezésre állnának a haderő részére minősített helyzet idején.

Ez a tevékenység egy sajátos – egyediséget tükröző – társadalmi szervezetben is realizálódhat, amelyet a Magyar Tartalékosok Szövetsége képes megoldani. Ezzel együtt a szövetség összefogná azt a nagyszámú önkéntest, akik a katonai tevékenységre elkötelezve részt kívánnak venni az ország védelmében. A tartalékos rendszer ilyen formátumú működtetése is biztosítaná, hogy nem vesznek el azok az ismeretek, tapasztalatok, értékek, amelyeket a magyar katonák szereznek a nemzetközi műveletekben, a válságkezelés számos területén.

A tartalékos szövetség szervezeti struktúrájában (amely a közigazgatási – országos, megyei elnökség – és a feladatrendszerhez igazítottan működik) a jövőben domináns szerepet kap :

- a haderő összetételének megfelelő három tagozat: a szárazföldi, a légierő és a támogató;
- a veteránok tagozata (amelyben célszerű összefogni a béketámogató műveletekben részt vett és a pályát elhagyó hivatásos és szerződéses katonákat 40 éves kor alatt);

- *a veteránok klubja* (a megyékben, régiókban, de különösen a katonai helyőrségeken belül a szövetségünk égisze alatt kialakítva);
- *az ifjúsági tagozat* (amely megoldja a fiatalok összefogását, tevékenységük szervezését valamennyi vezetési szinten).

Az előzőekben ismertetett, már alkalmazott (és a továbbiakban vállalható) feladatrendszerrel, szervezeti struktúrával, *olyan üzenet küldhető* (hatás váltható ki) mind a nemzetközi szervezetek, mind a nemzeti identitást túlhangsúlyozó államokban, *amely visszatartja a nagy kárt okozó szervezeteket a meggondolatlan politikai, gazdasági, terror, félkatonai, faji, népcsoporti stb. akcióktól*, mivel számolhatnak annak időbeni felderítésével, illetve felszámolásával. Ugyanakkor a honi békét és nyugalmat zavaró – a jogi kereteket jóval átlépő – szándékosan feszültséget gerjesztő és nagy anyagi kárt okozó szervezett, vagy ad hoc csoportok számára is *visszatartó tényezőként jelentkezne*, ha azt tapasztalnák, hogy a magyar véderő szervei képesek gyorsan meghatározó erőket felvonultatni a biztonság valamennyi szegmense érdekében.

A társadalmi fejlődés – a biztonság komplex rendszerű megoldása – a jövőben továbbgondolásra készíti a társadalmi szervezeteket (így elsősorban a Magyar Tartalékosok Szövetségét) is a feladatrendszereik összehangolása céljából. Arra gondolok, hogy *a védelmi szférában érintett, érdekelt önkéntes szervezetek* – éppen a feladataik konvergálása miatt – *együtt dolgozhatnak, együttműködhetnek a Magyar (Nemzeti) Tarta lék Erők Szövetségének* szervezetében. Ez a szövetség a katonán, rendőrön, polgárőrön, tűzoltón, határőrön kívül minden olyan szervezetet felölelne, amelyek a biztonságot óhajtják, illetve azért felelnek. Ezzel a szervezettel, a fő védelmi funkcióban résztvevő erőket, szervezeteket tervszerűen, szervezeten támogatná, és azok hatásalapú – különösen prevenciós – tevékenységét fejlesztené, egyben lényegesen hozzájárulna a lakosság biztonságérzetének növeléséhez.

---

1 A társadalmi, illetve regionális tényezők olyan konfliktusokat indíthatnak el, amelyet a rendvédelmi szervek képtelenek lehetnek kezelni, de a haderőt – törvényi felhatalmazás hiányában – nem lehet alkalmazni. Ilyen helyzetben kerülhetne alkalmazásra a tartalékerő, amely törvényi felhatalmazás alapján kapna jogot – a haderőtől részben eltérő – a rendvédelmi szerveket támogató tevékenységre. A lehetőség természetesen behatárolt lenne, amely elsősorban az objektumvédelemre, a területek, utak lezárására és védelmére terjedne ki nemzeti keretekben. A tartalékerő ilyen feladatokra történő felhasználásához azonban alkotmánymódosításra lenne szükség.

2 Egy katonai szervezet képességének alapja: a vezetés minősége, létszáma; a felszerelésének, fegyverzetének mennyisége, korszerűsége, állapota; az állomány fizikai, lelki állapota, kiképzettsége, a csapatban uralkodó morál; a parancsnok adottságai, vezetői kvalitása; a törzs és a kötelék összekovácsoltsága.

3 Létszámában megyénként/ régióként egy főállású önkéntes, aki egyben a helyi szövetség ügyvivői feladatát is megoldaná, és kezelné a szervezet vagyonát, eszközrendszerét.

[« vissza a szöveghez](#)

[« 2006/4. Tartalom](#)